

Özet

Prof. Moosa Gazali'nin hayatını ve eserlerini analiz etmekte ve batı dünyasının Thomas Aquinas'ı gibi Gazali'nin de İslam tarihinin en etkin filozoflarından birisi olduğu gerçeğine dikkat çekmektedir. Geleneklerin, geleneklerin yeri ve hükmünün günümüzde İslam dini ve Müslümanlar için en önemli sorun olmasından dolayı Gazali'nin bu konudaki arabulucu isim olarak karşımıza çıktığını iddia etmektedir.

Gazali ve İmgelem Poetikası*

Doç.Dr. Şafak Oğuz

Prof. Moosa Gazali'nin hayatını ve eserleri üzerine çalışmalar yapmakta ve onun İslam tarihinin en etkin filozoflarından birisi olduğu konusuna dikkat çekmektedir. Gazali'nin Thomas Aquinas gibi dünya çapında bir şahsiyet olduğunu ve bir grup Müslüman, Yahudi ve Hristiyan bilim insanının Gazali'yi önemli bir arabulucu olarak kabul ettiğini düşünmektedir. Batılı akademisyenlerin St. Augustine ya da Thomas Aquinas gibi şahıslar üzerinde çalışmalar yapıp günümüz bilim dünyasında gündemde tuttuklarını ancak Müslüman bilim insanlarının kendi yazılı miraslarını ihmal ettiğini vurgulamaktadır.

Prof. Moosa Gazali'nin hayatının onun felsefesini ve düşüncelerini şekillendirdiğini iddia etmektedir. Gazali'nin eserleri ile yaşamındaki kritik dönemler arasında bağ olduğunu vurgulamaktadır. Gazali'nin düşünce yapısının gelişiminde, Selçuklu İmparatorluğu Veziri Nizamülmülk ile hayatı boyunca bir şekilde etkileşimde bulunduğu farklı düşüncelere sahip filozoflar, din adamları, hukukçular ve çeşitli bakış açılarına ve inanışlara sahip alimlerin önemli rol oynadığı konusuna dikkat çekmektedir. Bunların Gazali'nin entellektüel gelişimindeki etkisini incelemektedir. Gazali'yi çok ama çok önemli bir arabulucu olarak görmektedir çünkü Moosa'ya göre bugün İslam ve Müslümanlar için en önemli konu geleneklerin, geleneklerin yeri ve hükmü ile arşiv ve tarihsel arşivdir.

Prof. Moosa, Gazali'nin tarih biliminin önemini farkında olduğunu ve farklı yer ve zamanlarda yaşamış insanların İslam'a farklı deneyimler kazandırdığına inandığını iddia etmektedir. Gazali'nin eserleri Tanrı, insanlık ve dünya gibi önemli sorulara ilişkin zengin bir mirasa dayanmaktadır. Bundan dolayı Gazali insanlığın 500 yıllık İslam deneyimini incelemekte ve hukuk, din bilimi ve tasavvufun toplumun yaşamını nasıl şekillendirdiğini incelemektedir.

Prof. Moosa günümüzde insanların yaşadığı sorunların Gazali'nin tanımladığı sorunlara benzediğini düşünmektedir. Özellikle "El-Münkız Min'ed-dalâl" adlı otobiyografisinde yer alan dehliz metaforunun önemini vurgulamakta ve Gazali'nin, Tanrıyı arayan insanların dehliz adı verilen dünya ile Tanrı arasında yer alan bir yerde sıkışıp kaldıkları iddiasının altını çizmektedir. Ona göre, nerede yaşadıklarından ya da neye inandıklarından bağımsız olarak, insanlar çeşitli alanlarda ve çelişkili epistemolojik gelenekler arasında sıkışmış durumdadır.

Prof. Moosa Gazali'nin İslami geleneklerin farklı seslerini yeni bir eser oluşturacak şekilde sentezlediğini ve buna İhyâ-u Ulûm-id-Dîn ile diğer eserlerinde de belirttiği şekilde brikolaj yöntemi adı verdiğini belirtmektedir. Böylece, Gazali'nin eserlerini anlamak konusunda brikolaj metodu ve dehliz metaforu anlayışlarının kritik önemde olduğunu belirtmektedir.

Son dönemde Gazali'nin İslami düşünce felsefesine zarar verdiğine yönelik iddialarda belirli bir artış gözlemlenmektedir. Prof. Moosa bu suçlamaları garip

* Bu Siyasa Belgesi, "İnsanlık ve Gezegen İçin Ortak Ufuk Tasavvuru" projesi kapsamında Prof. Ebrahim Moosa ile 01 Aralık 2022 tarihinde yapılan program (<https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr/>) esas alınarak hazırlanmıştır.

01 Aralık 2022

bulmakta ve bu konunun detaylı bir şekilde çalışılmadığını düşünmektedir. Gazali'nin İslami geleneklerin mantığını sarstığı suçlamasının bir bölümünün Gazali ile alakası olmadığını ve daha ziyade modern Müslümanlarla ilgili olduğunu iddia etmektedir. Moosa ayrıca birçok bilim insanının onun eserlerindeki yaratıcılığı görmezden gelip Gazali'nin gerçek doğum tarihi gibi önemsiz detaylara odaklanmalarını eleştirmektedir.

Prof. Moosa dünyadaki Müslümanların başsız olduğunu ve neden sömürge haline geldikleri sorusunun cevabının arayışı içerisinde olduklarını ifade etmektedir. Müslümanlar, büyük bir geleneğe sahip olduklarını bilmektedirler fakat her nesil modern batı geleneklerine göre yetiştirilmektedir. Geçmişlerine yabancı hale gelmişlerdir ve çok az insan Müslümanların az gelişmişliğinin ve sömürge haline gelmesinin sebebini teşhis etmeye çalışmaktadır. Tarihsel gelenekleri araştıran az sayıda kişi akılcılığı, bilim ve teknolojiyi keşfetmesi sebebi ile batının başarılı olduğunu fark etmiştir. Müslümanlar tüm bunları göz ardı edip, batıl inanç olarak görülen tasavvuf ile batıl inancı meşrulaştırdığı iddia edilen Gazali'yi bu başarısızlıkta günah keçisi ilan etmektedirler. Prof. Moosa Gazali'nin bunun müsebbibi olmadığını ve Frederick Starr dahil (Kayıp Aydınlanma adlı kitabında) dünyadaki birçok bilim insanı tarafından bu iftira sıklıkla dile getirilmektedir. Moosa, bu durumu Gazali'yi günah keçisi ilan eden basit bir tarihçilik olarak tarif etmektedir.

Prof. Moosa Gazali'nin filozofların peygamberin öğretilerine yeterince önem vermedikleri ve ısrarla bilginin eski Yunan formunu muhafaza ettikleri için onlarla fikir ayrılığı içinde olduğunu belirtmektedir. Gazali'nin Müslüman din alimlerini sert bir şekilde eleştirmesini de bir fikir jimnastisi olarak görmektedir. Gazali, "Mustasfa" adlı eserinde öğrenmenin ve bilginin en iyi yönteminin gelenek ve akıllı bir araya getirmek olduğunu yazmaktadır. Bu çerçevede akıllı küçümseyen ve aklın önemli olmadığını düşünen Müslüman din alimlerini eleştirmektedir. Genel olarak konuşmalarında akıl ve geleneği ön plana çıkarmaya gayret ederken, çok nadir durumlarda iddialarını geleneğin yada Kuran'ın hükmüne dayandırmaktadır.

Prof. Moosa, insanların büyük oranda Gazali'yi yanlış anladığını düşünmekte ve Gazali'nin İslam felsefesinin ve akıllı geleneğin gerilemesine neden olduğu iddiasının iftira olduğuna inanmaktadır. Zamanının entelektüel yapısı ile çalıştığı için Gazali'yi ilham verici bulmaktadır. Ona göre,

Gazali'nin döneminin entelektüel yapısı felsefiktir ve Gazali ne dereceye kadar bunu elde edebileceğinin farkında idi. Bundan dolayı zamanının entelektüel mimarisinin mirasını almıştır. 20. ve 21. yüzyıl Müslümanlarının ise yazarı olmadıklarını düşündükleri için kendi bilişsel mimarilerine sahip çıkamadıkları gerçeğini vurgulamaktadır.

Prof. Moosa, Müslüman dünyasında tarih yazımı konusundaki eksikliğini ve İslam tarihini kapsamlı bir şekilde anlatan çalışmalar bulunmamasını eleştirmektedir. Batılı bilim adamlarının ise kendi tarihlerini çok detaylı bir şekilde incelediklerini ve kendi hikayelerini tarihin kazananları olarak yazdıklarını vurgulamaktadır.

PROFESÖR EBRAHİM MOOSA

Keough School of Global Affairs/Notre Dame Üniversitesi'nde (Indiana/ABD) "İslami Düşünce ve Müslüman Toplulukları" bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapan Profesör Ebrahim Moosa, lisans eğitimini 1982'de Kanpur Üniversitesinde (Hindistan), Yüksek Lisansını 1982 yılında ve doktorasını 1995 yılında Cape Town Üniversitesinde (Güney Afrika Cumhuriyeti) tamamlamıştır.

Prof. Moosa'nın çalışmaları İslam hukuku, tarihi, etiği ve teolojisi esas olmak üzere klasik ve modern İslam düşüncesine odaklanmıştır. Prof. Moosa, küresel ölçekte Katolikler, Müslümanlar, diğer dinler ve laik toplumlar arasındaki ilişkileri inceleyen bir araştırma ve eğitim girişimi olan Contending Minorities adlı kuruluşun eş başkanıdır. Ayrıca Keough School Asya ve Afrika Çalışmaları Enstitüsünde görev yapmaktadır.

"What Is a Madrasa?" (University of North Carolina Press, 2015) ile Amerikan Akademisi tarafından 2006 yılında Dinler Tarihi alanında en iyi din kitabı seçilen "Ghazali and the Poetics of Imagination" (University of North Carolina Press, 2005) adlı kitapların yazarıdır. Ayrıca "The African Renaissance and the Afro-Arab Spring" (Georgetown University Press, 2015), "Islam in the Modern World" (Routledge, 2014) ve "Muslim Family Law in Sub-Saharan Africa: Colonial Legacies and Post-Colonial Challenges" (Amsterdam University Press, 2010) adlı kitaplarda editörlük yapmıştır. Profesör Moosa'nın "Ghazali and the Poetics of Imagination" adlı kitabı, "Gazzali ve İmgelem Poetikası" adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Profesör Moosa'nın bir çok uluslararası eseri ve ödülü vardır.

25 Temmuz 2022

İnsanlık ve Gezegen İçin Ortak Ufuk Tasavvuru

Dünya son derece sorunlu bir dönemden geçmektedir ve tüm insanlık derin bir kriz içinde görünmektedir. İnsanlık küresel düzeyde olduğu kadar tek tek ülkeler düzeyinde de ciddi ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel ve siyasi, krizler yaşamaktadır. Karşı karşıya kalınan meydan okumalar finansal çöküşlerden iklim değişikliğine, uluslararası terörizmden bölgesel çatışmalara, mülteci sorunundan yabancı düşmanlığına kadar çok çeşitli alanlarda ortaya çıkmaktadır.

Yaşanan krizler ve Pandemi ile ağırlaşan sorunlar romantik küreselleşme söylemlerini büyük oranda geçersiz kılmaktadır. Tarih akmaya devam etmektedir. Ancak, insanlığın ortak sorunlarına içe kapanarak, kutuplaşarak, önyargıları artırarak bir cevap bulunamayacağı da çok açıktır. Sorunlarımız ne kadar ağır olursa olsun, asla değiştirilemez bir kader ile karşı karşıya değiliz. Yaşadığımız sorunların esas olarak insanın yaptıklarından kaynaklandığı ve yine insani bir çabayla aşılabileceği inancındayız. Dünyanın birçok bölgesinde yaşanan bu derin krizi aşmak için çok farklı arayışlar olduğunu biliyoruz.

Bilinçli, sabırlı ve ortak bir çaba ile insanlığın yaşadığı sorunları aşabiliriz. Dünyanın çok farklı kültür ve coğrafyalarındaki haysiyetli insanların daha fazla dayanışma göstermesinin vakti çoktan gelmiştir. Tüm kimliklerimizin ötesinde insan onurunu esas alarak konuşma zamanıdır. Hakikati ve adaleti eksen olarak gören onurlu insanların ittifakı, insanlık için yeni bir dayanışma dönemi başlatabilecektir. Onurlu bir gelecek mümkündür. Dünyanın birikimi ile ve dünyaya hitap ederek yürüyecek bu süreçte, Türkiye'nin coğrafi, tarihi ve kültürel özellikleri ile ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğuna ve insanlığın bu ortak çabasına ev sahipliği yapabileceğine inanıyoruz.

Proje kapsamındaki hedefimiz, dünyanın önde gelen düşünürlerini bir araya getirerek, gücünü insan haysiyetinden alan, insanlığa ortak bir ufuk sunmak için insanlığın ve gezegenin geleceğini bütünsel bir sinerji ile inşa etmeyi amaçlayan uluslararası bir fikir platformu oluşturmaktır. Kapadokya Üniversitesi olarak bu konudaki vizyonumuz; dünyanın önde gelen düşünürlerinin insanlığın ve gezegenimizin ortak geleceği için tasavvurlarını ortaya koyacakları, gözlemledikleri meydan okumalar ile fırsatları paylaşacakları bir akademik çalışmaya zemin sunmaktır.

Proje hakkında detaylı bilgiye <https://commonhorizon.kapadokya.edu.tr> adresinden ulaşabilirsiniz.

Kapadokya Üniversitesi (<https://kapadokya.edu.tr>) Nevşehir'in Ürgüp ilçesinde yakın dönemde kurulmuş bir vakıf üniversitesidir. Üniversite; çıkış noktası evrensel uygulaması milli olan bir eğitim anlayışıyla, Türkiye'yi 21. Yüzyılı gerçekçi bir şekilde yorumlayabilen ve bundan dolayı görüşleri önem ve değer gören, kendi alanında yetişmiş, bilgisini paylaşmaktan mutluluk duyan ve güvenilir yeni nesil kamuoyu önderleri yetiştirmektedir. Kapadokya Üniversitesi, akademik ve mesleki olmak üzere birbirlerinden feyz alan ve destekleyen iki sütunlu bir sistemi başarılı bir şekilde uygulamaktadır.